

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Contarini, Gasparo -

GASPARIS CONTARENI CARDINALIS OPERA.

PARISIIS.

Apud Sebastianum Niellium, sub Ciconiis in via Jacobæ.

1571

CVM PRIVILEGIO REGIS.

1571

DE IUSTIFICATIONE.

QUONIAM in omni disputatione primùm oportet disquirere, ac planè percipere, quidnam significant **F** vocabula, quibus utimur in disputatione, præsertim cum eorũ multiplicitas & æquiucatio facile possit confundere, ac inuertere totius rei significationem: idcirco primùm explicabimus quidnã significet iustificatio, deinde quid significet fides, quoniã tota huiusce causæ disquisitio pendet ex illustratione horum nominum. Iustificari igitur nihil aliud est, quàm iustum fieri, ac propterea etiam haberi iustum. Iustitia autem multis modis sumitur. Nam & particularis quædam virtus, quæ dirigit operationes ac actiones nostras ad alios quoscunque, qua tribuitur vnicuique quod suum est, iustitia appellatur; cuius obiectum est iustum & æquum. **G** Item iustitia est vniuersalis quædã virtus, quæ dirigit actiones vniuscuiusque ad bonum cõmune, quod præcipuè continetur in legibus seruandis, quamobrem appellata est etiam iustitia legalis. De vtraque iustitia amplè & diffusè Aristoteles tractat in quinto Ethicorum. Verùm nos hîc non loquimur de duabus his iustitiis, cum dicimus hominem iustificari, amplius quiddam dicimus & augustius. Præter hos duos iustitiæ modos, est quoque aliud iustitiæ genus, de qua amplissimè tractat Plato in decem libris quos inscripsit de iusto, qui etiam Politia Platonis dici solent. Aristoteles verò tangit tantum hoc iustitiæ genus in quinto Ethicorum, quam appellat iustitiam metaphoricè dictam. Hæc iustitia constituta est in animi nostri viribus, quæ quamuis sint eiusdem animi, ac propterea in eis nequeat esse iustitia propriè dicta, quæ est virtus ad alterum: quoniam tamen aliæ inter se sunt hæ animi vires, & vnicuique earum debetur certus quidam modus ad alias sui cõpares vires, qui si peruertatur, iam non tribuitur vnicuique animi parium quod suum est; ac ideò iustitiæ inuicem se habêt, tunc iustitia in eis erit, cum vnaquæque persistit in modo sibi à natura præstituto, vt scilicet ratio imperet, inferiores verò animi vires pareant rationi, ac ratio recta sit. Hæc iustitia parens est virtutum omnium, & ampliori modo virtus quàm priores duæ. Hæc est animi sanitas, ex hac virum bonum appellare solemus iustum. Hic modus iustitiæ est humar .s, facit hominem bonum, vt homo est, vt rationalis est, & idcirco in nostra inquisitione iustificationis, de qua loquimur, **H**

non

- A** non tantum duo illi priores iustitiae modi non satisfaciunt, sed neque hic tertius satis est, amplius quidpiam quaerimus. Nam non quaerimus iustitiam illam, quae tantum deceat homines, sed quaerimus iustitiam & bonitatem, quae deceat filios Dei, cuius adoptionem assequimur per Christum, ut vocemur & simus filij Dei, ut simus consortes diuinae naturae. Haec ergo bonitas, haec animi iustitia, quae filios Dei deceat, appellatur iustitia Christiana; hac iustificamur in conspectu Dei, prioribus illis iustificamur coram hominibus. Huius rei exemplum commodè possumus capere ex hominum vita, & consuetudine. Sit quispiam rusticus, cuius genus vixerit semper ruri, habeat hic filios, eosque erudiat ut rusticus moribus ruris, ac bene & diligenter instituat, utique si adolescens ita institutus fiat civis, fiat principi familiaris, & aulicus in gratiam regij filij, mores utique priores illi pertinent ad urbanitatem & ingenuitatem rustici, longè tamen inferiores sunt, & degenerant à moribus, qui exiguntur à ciue, ac praesertim à familiari regis. Sic humanae illae iustitiae, quae homini conueniunt, longè inferiores sunt hac iustitia, quae exigitur à filiis Dei, à consortibus diuinae naturae. Haecenus sufficiant ea, quae diximus de iustitia. Nunc accedamus ad aliud vocabulum, quod includitur in nomine iustificationis, quod est fieri iustum. Dicamus ergo quod fieri & facere, quoad propositum negotium pertinet, duobus modis accipitur. Nam dicimus albedinem facere parietem album, dicimus etiam linitionem pictoris facere parietem album: Eadem propemodum ratione dicimus sanitatem facere hominem sanum, Item dicimus medicationem facere hominem sanum.
- C** Differunt hi duo modi, nam albedo facit parietem album, ut forma inhæret parieti, & sanitas facit hominem sanum, ut forma corpori inhærens. Quare dicemus hanc, ut ita dicam, factionem esse formalem, & dicemus formaliter facere; Linitio verò facit parietem album, ut actio pictoris, ideoque efficienter; Sic dicemus medicationem efficienter facere hominem sanum. Accedamus his expositis de iustificatione ad fidem. Fides quoque multipliciter dicitur; Nam quandoque id quod creditur appellatur fides iuxta id quod continetur in Symbolo Athanasij. Haec est fides Catholica, quam nisi quisque crediderit, &c. Quandoque habitus ille quo credimus his quae tradita sunt à Deo, appellatur fides: Interdum actus ipse quo credimus, consuevit appellari fides; qui actus quamuis sit elicited ab intellectu, est tamen imperatus à voluntate; Itaque Apostolus dicit, Ad obediendum fidei. Credimus etenim quia volumus Deo obedire. Fides etiam appellatur fiducia, quia confidimus promissioni nobis factae à quocunque. Hoc modo dicimus, fidem seruare & fidem frangere. Hanc Cicero in primo de officiis inquit dictam fuisse, quasi qua fiat quod dictum est, & ponit fidem hanc partem iustitiae. Sic inter tria matrimonij bona ponitur maritalis fides, qua vterque coniugum sibi inuicem dant fidem, promissioni alterius vicissim credit & confidit. verum nos contrahamus hanc fidem ad promissionem diuinam, quae est in Deo quatenus promissa seruat; Sic in Psalmo: Fidelis Deus in omnibus verbis suis, sic apud Paulum: Nunquid eorum iniquitas fidem Dei euacuauit? In nobis

verò est hæc fides, prout fidimus promissioni diuinæ. Hæc fidei significatio **E** pro fiducia, cōiuncta est significationi spei, quāuis spes propriè respiciat futura, fiducia verò etiā præsentia & præterita, attamē propinqua est hæc fiducia spei. Quamobrè sepe numerò vna pro altera sumitur. Damascenus in quarto libro inquit, fidem duobus modis accipi, quorum alterum dicit esse assensum, alterum verò dicit esse spem eorum, quæ sunt nobis promissa; & ad hūc posteriorem modum refert definitionem fidei datam ab Apostolo in Epistola ad Hebræos, cū dicit fidem esse substantiam sperandarum rerum. &c. Ex Apostolo Paulo in pluribus locis habemus hanc acceptionem fidei pro confidentia, sufficiat nunc vnus in Epistola ad Romanos, cū loqueretur de Abraam, cuius exemplo maximè nititur Apostolus; inquit, Non infirmatus est diffidentia, sed confortatus est fide. Ecce opposuit diffidentiae fidem, id est, confidentiam. His discussis, quæ si quispiam non benè intellexerit, totam hanc, quam agimus, rem, non rectè percipiet. Addamus quod iustificari seu iustum fieri; sumptum etiam efficiēter (vt suprā diximus) potest adhuc accipi duobus modis, propriè scilicet, cū quis ex iniusto efficitur iustus minus etiam propriè, cū quispiam fit iustior, & ex minori iustitia proficit, in maiorem iustitiam; qua ratione dicimus etiam duobus modis quidpiam cæleseri. Nunc tempus est vt accedamus ad explicationem iustificationis, ac primū de iustificatione ea, qua impius adultus ex iniusto fit iustus. Hæc iustificatio, si quæritur de causa eius efficiente, nulli dubium est, quia sit à spiritu sancto, Nam Deus solus remittit peccata, Deus dat gratiam, Deus iustificat **G** impium. Modus autem, quo spiritus sanctus hoc efficit, est motus etiam inspiratio, qua eius intellectum illustrat, & voluntatem mouet, hic etenim est modus, quo homo agit quidpiā vt homo est, vt scilicet id agat sponte & voluntariè. Mouet autem spiritus sanctus hominis voluntatem, conuertendo eam ad Deum, & hac ratione præparatur cor à Domino, & homo præparat se, quatenus ea conuersio est voluntaria, nullo pacto coacta; verū quoniam nequit ad Dominum quispiam voluntariè conuerti; nisi auertatur ab impietate, & à peccato, sicuti contingit in quocunque motu, nam in quouis receditur à contrario, vt perueniat ad alterum contrarium. Iccircò primū hominis voluntas recedit à peccato, relinquit impietatem, per detestationem impietatis, & peccati, erigit deinde se ad Deum, ad quem reuertitur. **H** Primus hic animi motus, vt inquit beatus Thomas, & ratione euidentissima colligi potest, est motus fidei, quem motum seu actum appellamus fidem. Hic autem motus incipit à voluntate, quæ obediens Deo & fidei, efficit vt intellectus assentiatur absque hæsitatione traditis à Deo, & ideo promissionibus diuinis confidat, & concipiat ex illis firmam fiduciam, quæ pertinet ad voluntatem, vt quasi circulo quodam incipiat à voluntate hæc fides, & desinat in voluntatem. Promissio autem Dei, cui firmiter credit, ac propterea fiduciam concipit, est (vt inquit beatus Thomas in prima secundæ.) Quod Deus remittat peccata, & iustificet impium per mysteriū Christi. Ipse enim est factus auctor salutis omnibus credentibus in eum. Motus ergo hic fidei post

- A** post detestationem peccati erigit mentem ad Deum, atq; animum ad ipsum conuertit, quem conuersum, Deus, infundens spiritum suum sanat, sanctificat, iustificat, adoptat in filium per spiritum filij sui, per quem diffusum in cordibus nostris clamamus Abba pater. Insuper donat nobis cum spiritu Christi, Christum ipsum & omnem iustitiam eius gratis ex ipsius misericordia nostram facit, nobis imputat, qui induimus Christum. Interim verò dum animus ita præparatur à Domino, & se ipse præparat, quòdo hæc præparatio nõ fiat momento temporis, præterquam miraculo quodam, vt accidit Paulo Apostolo, si adsit occasio, operatur bona, & cauet à malo is qui conuertitur. Nihilominus non redditur iustificatio & sanctificatio operibus, vt Paulus
- B** inquit, vt in locis innumeris dicit beatus Augustinus, & Thomas in prima secundæ expressè, sed debetur fidei, non quod mereamur iustificationem per fidem & quia credimus, sed quia accipimus eam per fidem, Sic enim inquit Apostolus in Epistola ad Galatas. Accipientes pollicitationem spiritus per fidem. Item in Epistola ad Romanos, per quem habemus accessum in hanc gratiam per fidem. In Epistola ad Hebræos, Accedentem ad Deum oportet credere, eò quòd credendo accedimus ad hunc accessum. Hanc acceptionem ab Apostolo dictam beatus Thomas in tertia parte appellat applicationem inquit passionem Christi esse veluti medicinam communem, quam quisque sibi applicat per fidem, & Sacramenta fidei. Hi protestantes appellant apprehensionem non ea significatione, quam tu in literis ad me datis arbitraris, quæ scilicet pertinet ad cognitionem intellectus, sed significatione superius dicta, qua scilicet illud dicimus apprehendere quòd peruenimus & quod post motum nostrum attingimus. Attingimus autem ad duplicem iustitiam, alteram nobis inhærentem, qua incipimus esse iusti; & efficimur confortes diuinæ naturæ; & habem' Charitatē diffusam in cordib' nostris; alterā verò non inhærentem, sed nobis donatam cum Christo, iustitiam inquam Christi, & omne eius meritum; simul tempore vtraque nobis donatur, & vtramque attingimus per fidem. Vtra verò sit natura prior, potius pertinet ad disputationes scholasticas, quàm ad negotiū fidei de quo agimus, idcò in aliud tempus differemus, sicuti etiā differimus aliā controuersiā, quæ offerri nobis possit, vtrum scilicet sit natura prior remissio peccatorum & reconciliatio cum Deo, an infusio gratiæ: Si quòdo inciderit locus magis opportunus dicam quid in vtraque sentiam, nunc vtraque omittatur. Quod autem Deus donauerit nobis Christum & omnia cum eo, est textus Apostoli expressus in Epistola ad Romanos, Qui filio suo non pepercit, nonne omnia nobis donauit cum illo? Itē filius natus est nobis, & filius datus est nobis. In Missa, cum Christū Deo offerimus, nonne dicim' in canone, Tibi offerim' de tuis donis & datis hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam. Beatus pater Augustinus in pluribus locis, sed vnus nūc in mentem venit, nescio an sit in soliloquiis aut in meditationibus. Quicquid mihi deest, inquit bonus ille pater, vsurpo mihi ex visceribus Domini mei. His hæcten' discussis, quibus reor nullū posse contradicere, discutiamus propositionem propositam.

Fide iustificamur, non formaliter, quòd scilicet fides inhærens nobis efficiat nos iustos, sicuti albedo efficit parietem album, aut sanitas hominem sanum. Nam hoc pacto Charitas & gratia Dei nobis inhærens & iustitia Christi nobis donata & imputata effecit nos iustos, neque per fidem intelligimus habitum, vt superius diximus, sed actum. Sed vera est propositio, si capiatur efficienter, sicuti linitio effecit parietem album, & medicatio efficit sanum; sic, vel non dissimili ratione, fides efficit hominem iustum, & iustificat, quia per fidem attingimus ad vtramque iustitiam: & quoniam motus omnis est imperfectus nisi perueniat ad terminum, iccirco etiam motus fidei, nisi perueniat ad Charitatem, quam adipiscimur, est imperfectus. Iccirco fides quæ iustificat, est fides formata per charitatem, seu efficax per charitatem, ad quæ nisi peruenit est inefficax ad iustificationem, sicuti si diceremus, ea medicatio efficit sanitatem, quæ peruenit ad sanitatem, & illa est efficax per sanitatem, quam obrem potest etiam appellari sanatio. Hactenus dicta satis esse videri possunt quoad iustificationem nostram, quæ mihi adeo perspicua esse videntur, vt nihil reliquum sit, in quo quis hæsitare queat. Verum quoniam diximus ad duplicem iustitiam nos peruenire per fidem, iustitiam inquam inhærentem nobis, & charitatem, ac gratiam qua efficiamur consortes diuinæ naturæ, & iustitiam Christi nobis donatam & imputatam, quoniam inserti sumus Christo & induimus Christum; Restat inquirere vtra nam debeamus niti, & existimare nos iustificari coram Deo, id est, sanctos & iustos haberi; ea inquam iustitia, quæ deceat filios Dei, ac oculis Dei satisfaciat, an hac iustitia & charitate nobis inhærente, an potius iustitia Christi nobis donata & imputata? Ego prorsus existimo piè & Christianè dici, quòd debeamus niti, niti inquam tanquam re stabili, quæ certò nos sustentat, iustitia Christi nobis donata, non autem sanctitate & gratia nobis inhærente. Hæc etenim nostra iustitia est inchoata & imperfecta, quæ tueri nos non potest, quin in multis offendamus, quin assiduè peccemus, ac propterea indigemus oratione, qua quotidie petamus dimitti nobis debita nostra. Iccirco in conspectu Dei non possumus ob hanc iustitiam nostram haberi iusti & boni, quemadmodum deceret filios Dei esse bonos & sanctos, sed iustitia Christi nobis donata est vera & perfecta iustitia, quæ omninò placet oculis Dei, in qua nihil est quod Deum offendat, quod Deo non summoperè placeat. Hac ergò sola, certa, & stabili nobis nitendum est, & ob eam solam credere, nos iustificari coram Deo, id est, iustos haberi & dici iustos. Hic est pretiosus ille Christianorum thesaurus, quem qui inuenit, vendit omnia quæ habet vt emat illum. Hæc est pretiosa margarita, quam qui inuenit, omnia linquit, vt eam habeat. Dicit Apostolus Paulus, Omnia alia detrimenta putavi vt Christum lucrifacerem, non habens iustitiam meam, sed eam, quæ est per fidem Christi. Illis verò qui nituntur Sanctitate sua dicitur in Apocalypsi: Quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo; dicis enim diues sum, nullius egeo, & non vides nuditatem tuam. &c. & alibi. Item in Apocalypsi: Dabo tibi calculum nouum, in quo est nomen scriptum quod nemo scit nisi qui accipit. Hoc nomen

- A** men est nomen Christi, & verè nullus scit nisi qui accipit. Inde est quod experimento videmus viros sanctos, qui quantò magis in sanctitate proficiunt, tantò minus sibi placent: ac propterea tantò magis intelligunt se indigere Christo, & iustitia Christi sibi donata, ideòque se relinquunt, & soli Christo incumbunt. Hoc nõ ob eam accidit causam, quod facti sanctiores minus videant quàm prius, neque quoniam facti sint animo dimissiori & viliori, imò quantò magis in sanctitate proficiunt, tantò maiori sunt animo, tantò sunt perspicaciores. Quamobrem facti perspicaciores magis intuètur sanctitatis & iustitiæ ipsis inhærentis tenuitatem, cum qua perspiciunt multas maculas, quæ eorum oculos factos perspicaciores magis offendunt, ac
- B** propterea re ipsa cognoscunt, non sibi nitendum esse sanctitate, charitate, & gratia sibi inhærente, sed confugiendum sibi esse ad Christum & ad gratiam Christi ipsis donatam, qua nitantur & incumbant. Repetamus exemplum quod supra adduximus de Rustico, qui in gratiam filij Regis, factus sit civis & aulicus regis, & qui iam cœperit imbui morib⁹ regis: vtique hic cum in eo maneant vestigia ruris, quamuis cœperit institui moribus regis, nihilominus regi non placet, multa in eo sunt quæ Regem offendant, nihilominus habet eum vt aulicum & familiarem ob gratiam & merita filij; quæ rustico illi donauit. Dicit beatus Thomas cum loquitur de baptismatis Sacramento, quod eo abluuntur omnia peccata & omnis reatus culpæ & pœnæ cuiuscunque, & reddit rationem, eò quod vnusquisque baptizatur in mortem Christi, & cum eo sepelitur, vt inquit Apostolus. Iccircò ita se habet baptizatus, ac si ipse gerens personam Christi mortuus fuisset, passus & consepultus cum Christo, & cum Christo resurrexisset in nouam vitam. Ecce quàm præclare dicit doctissimus pariter ac sanctissimus vir, mortem Christi, passionem ac meritum nobis donari, nobis imputari in baptisate, quod est fidei Sacramentum, non quod nobis inhæreant, qui iam vivimus, sed quia nobis donantur & imputantur. Credo satis illustratum fuisse hætenus locum de iustificatione apud Deum, vtra debeamus niti; niti inquam, an iustitia nobis inhærente, an iustitia Christi nobis donata & imputata. At dices, quod auctoritates illæ quas adduxi in meis literis, huic videntur sententiæ obstare. Prima est David in psalmo decimo septimo; Iudica me domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam, secundum puritatem manuum mearum, quia custodiui vias domini, nec impiè gessi à Deo meo, quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo, & iustitias eius non repuli à me. Ecce quàm clarè inquirunt hi qui ad pauca respiciunt, quod David innitur suæ iustitiæ & innocentie suæ. Certè si David ea intellexisset quæ hi intelligunt, ita quod propterea putasset se iustificatum coram Deo, non tantum hæc quæ dicit essent dicta arroganter & superbè, ac propterea magis reprehendenda, quàm oratio Pharisei in Euangelio, qui longè minora de se dicit, sed essent mera mēdacia. Quo etenim pacto (vt relinquam quotidiana peccata) is qui fuerat adulter, qui propinquissimum sibi amicum interfecerat, vt vxore eius potiretur, potuit verè dicere, quod non impiè ges-

fisset à Deo suo, quod habuerit omnia iudicia eius in conspectu suo, & **E**
 cætera quæ ibi dicuntur. Ideò ne impingamus hanc arrogantiam, hæc men-
 dacia mansuetissimo & mitissimo regi, propius accedamus, & benè eius
 sensum perspiciamus. Psalmum illum decimum septimum David compo-
 suit & cecinit, vt ex titulo psalmi comprehenditur, post debellatos eius
 hostes, quorum præcipui fuerunt Saul & Absalon, quos David semper hu-
 maniter tractauit, nihil vnquam contra ipsos est machinatus, quin potius in
 potestatem eius traditos seruauit, vtriusque interitum magno animi dolore
 accepit. Iccircò omnia quæ dicuntur in eo psalmo ad hos eius hostes sunt
 dirigenda, id est, ad eius benemerita, & ad omnia eius opera erga ipsos, non
 autem ad suam Iustitiam inhærentem ipsi coram Deo, & in conspectu ocu- **F**
 lorum eius. Hæc sententia plana est, in qua nullus hæere potest. At cùm se-
 cùm ipse loquitur David, & ad animam suam verba facit, aduerte quid di-
 cat: Benedic anima mea domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius,
 qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates
 tuas, qui coronat te in miserationibus, qui replet in bonis desiderium tuum,
 quoniam miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se,
 quantò distat ortus ab occidente longè fecit à nobis iniquitates nostras. &c.
 Confer hæc, te oro, cum his quæ adducis de psalmo decimosextimo, & vi-
 debis quantum distant. Apertissima ergò est sententia in qua conuene-
 runt. Alius locus qui citatur, Hæc erit iustitia nostra si custodierimus præ-
 cepta hæc omnia; nihil facit contra nostram sententiam. Nam verum est **G**
 quod iustitia nostra, humana inquam, & quæ est iustitia legalis, de qua dixi-
 mus suprà, est custodire præcepta legis, & quamuis, vt suprà diximus, au-
 gustiorem quãdam quæramus, quæ deceat filios Dei; nihilominus, vt in-
 quit Paulus Apostolus, cùm nullus seruet omnia præcepta legis, quantum
 pertinet ad iustitiam legis, omnes sumus sub maledicto, iuxta illud; Male-
 dictus qui non permanet in omnibus verbis legis huius, quia nullus seruat
 omnia præcepta legis præsertim præceptum de charitate quantum ad mo-
 tum animi interiorem, ac ideò omnes indigemus Christo, per quem adipi-
 scimur gratiam & charitatem, qua inferiori quodam modo incipimus le-
 gem seruare; ac insuper omnis eius iustitia attribuitur nobis, quicumque
 Christum induimus. Alius locus, quem adducis, erat, Habebitur pro iusti- **H**
 tia coram Domino reddere pauperi depositum. Nulli dubium quin perti-
 neat ad iustitiam virtutem illam particularem, de qua diximus superius, red-
 dere depositum non tantùm pauperi sed cuicumque. Sed quoniam pauper
 magis indiget, si nõ reddatur maior fit iniuria, & iniustitia maior est; ac pro-
 pterea hortatur nos spiritus sanctus ad illam iustitiam. Non ob id tamen su-
 mus iustificati coram Deo, secundum eam rationem & modum, quem su-
 pra attulimus. Nam si reddere depositum pauperi sufficeret ad eam iusti-
 ficationem, multi Iudæi, complures Mabumetani essent iustificati coram
 Deo; Etenim eorum multi ita sunt instituti, quod nunquam detinerent de-
 positum sibi creditum. Sic de Phinees dicendum. Mihi videtur hi loci addu-
 cti

- A** cti esse adeò perspicui, quod nullam dubitationem facere possint in sententia ea, in qua Catholici & protestantes conuenerunt, & quod non satis rectè intelligantur ab his, qui eis nituntur. Abundè reor hucusque dictum à nobis fuisse de iustificatione illa, qua ex impio quispiã adultus efficitur iustus. Verùm quoniam est & alius iustificationis modus, quo quispiam ex iusto fit iustior, sicuti calefieri etiam is dicitur, qui ex minus calido fit calidior, secundũ quem modum dicitur in Apocalypsi, Qui iustus est, iustificetur adhuc; idcirco vt vniuersa ratio iustificationis intelligatur, pauca addemus de hoc iustificationis genere. Vnumquodque animal seu plãta, quam natura ædit in lucẽ ac generat, quãuis generatione speciem quampiã seu naturam sortita sit, nõ
- B** tamẽ in eo gradu sistit, in quo sortita est naturã & speciem animalis, sed progressum quẽdam habet, donec perueniat ad perfectum illius naturæ statum. Sic homo, sic aues, sic terrestria & aquatica animalia non sistũt in ea magnitudine & infirmitate membrorum in qua nata sunt, sed continenter feruntur ad perfectionem, quam eius natura præstituit, aut obeant necesse est. Pari ratione qui per fidem adeptus est charitatem & spiritum Christi, & factus est noua creatura in Christo Iesu, si voluerit sistere in eo gradu, in quo spiritualiter natus est, nec vltius progredi: nulli dubium, quin breui temporis spacio relabatur in deterius, ac perdat spiritũ quem acceperat, ac vtrãque iustitiam amittat. Nam nullus sibi vsurpare potest iustitiam Christi qui non habeat spiritum Christi, & non viuat in Christo. Progrediẽdum est ergo nobis omnibus, ac in anteriora tendendum; nam si brachia fortè remisit, atque illum in præceps pronò rapit alueus amni. Progressus hic fit per bona opera interna & externa, quæ cum sint à charitate & à spiritu Dei, augent etiam charitatem. Etenim sicuti principium generationis vniuscuiusque rei est extrinsecum; nihil etenim seipsum generat, ita augmenti principium est extrinsecum, omne namque animal ab anima sua augetur. Charitas ergo inhærens, spiritus Christi, gratia quæ ab eo semper fouetur, & emanat à plenitudine gratiæ eius, Christi inquam, otiosa esse non potest. sed vel internis meditationibus atque orationibus se exercet, vel externis operibus piis. Hinc augetur charitas & gratia, quæ etiam augent fidem, nam magis credimus & fidimus ei quem magis amamus, sicque magis ac magis iustificamur. Idcirco, vt supra citauimus, in Apocalypsi dicit spiritus sanctus, Qui iustus est iustificetur adhuc. Hæc iustificatio potest dici fieri ex operibus, & potest appellari iustificatio operum. Prior verò, quia quis efficitur noua creatura in Christo, non debetur operibus nostris, sed spiritui sancto, qui mouet corda nostra, remouendo ea à vita peccati, & per fidem erigendo ad Deum per Christum, donec fiat compos charitatis & gratiæ, vt superius latè exposuimus. Ex operibus tamen quæ sequuntur ostenditur hæc iustificatio, & hæc fides perfecta, seu formata & efficax per charitatem, vt dicit Iacobus in sua Epistola. Nam si opera bona non sequantur, imperfecta fuit fides illa & inanis. In his ergò bonis operibus ambulamus, vt inquit beatus Paulus, & sic fit certa nostra vocatio, vt inquit Petrus. Quoniam eis magis iustificamur, & ad perfectum

tendimus, quæ si intermittimus, regredimur. Nam in via domini nõ progredi est regredi, & tandem præcipitem labi. Ideò ex operibus qui dicunt nos iustificari, verum dicunt, & qui dicunt nos iustificari non ex operibus, sed per fidem, verum etiam dicunt. Sed vt rectè intelligatur vtrumque, oportet rem totam benè explicare & illustrare: est etenim satis inuoluta & obsita. Deditimus nos operam in hac Epistola, quantam potuimus adhibere, vt ea euoluere & illustria efficeremus. An verò affecti fuerimus, cum

reuerendissimi & illustrissimi Cardinalis Mätuani patroni tui, quem scis quantoperè obseruem, tum etiam tuum erit iudicium. Benè vale in

domino. Ratisponæ xxv

Maij M. D. xlv

28

F

DE LIBERO